

землею, стає основним тлом картини сну. На контрасті сну (життя) і реальності (смерть) проявлюється головний мотив роману – мотив загибелі краси і добра.

Панас Мирний показав, що причиною трагічної долі Христі насамперед стали ті суспільні процеси, які відбувалися в Україні у пореформену добу. Але водночас йому вдалося виявити суттєві особливості, що характерні для буття української нації – це існування двох світів, двох протилежних моральних цінностей села і міста як на соціальному, етичному, так і психологічному рівнях, передати особливості внутрішнього світу людини, що вимушена існувати у граничних межах цих світів.

Література

1. Аляев Г. Е. Метафізика особистості у філософії С. Франка / Г. Е. Аляев // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 3. – С. 43–56.
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [упоряд. Ю. Римаренко]. – К. : Генеза, 1996. – 890 с.
3. Мирний Панас. Повія : збір. тв. у 7 т. ; [упоряд. Н. О. Вишневська] / Панас Мирний. – К. : Наукова думка, 1969. – Т. 3. – 530 с.
4. Філософія / [упоряд. Є. Причепій]. – Київ : Академвидав, 2005 – 592 с.

Анотація

У статті розглядається один із онтологічних аспектів – опозиція моралі міста і села – роману Панаса Мирного “Повія”, що допомагає рецепції авторського світогляду і розширює можливості окреслення нових граней сприйняття творчості письменника.

Ключові слова: онтологія, буття, світ, мораль.

Аннотация

В статье рассматривается один из онтологических аспектов – оппозиция морали города и деревни – романа Панаса Мирного “Гулящая”, что помогает рецепции авторского мировоззрения и расширяет возможности очертания новых граней восприятия творчества писателя.

Ключевые слова: онтология, бытие, мир, мораль.

Summary

This article deals with one of the ontological aspects – the opposition of two antipodic morals, urbanistic and rural, in the novel “Poviya” by Panas Myrny, which helps in the reception of the author's outlook and broadens the means of describing of new ways of apprehension of authors creativity.

Keywords: onthology, city, existence, universe, morality, village.

УДК 82(091)“19”1905–1931 pp.

Капліна О.О.,

фахівець відділу розпізнавання мовленнєвих образів,
Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України

ОБРАЗИ МІСТА І СЕЛА У ТВОРЧОСТІ ХРИСТІ АЛЧЕВСЬКОЇ

Визначаючи основні особливості української літератури, не можна обійти увагою її зв'язок із ментальністю самих творців літератури. Як зазначав О. Потебня, все, що характеризує світогляд народу, автоматично засвоює література. Така риса

ментальності українців, як духовна “межовість”, що виникла по причині географічній і політичній, відповідно, позначається в літературі як протиставлення Заходу і Сходу, Європи і Москви [10]. **Протиставність** як риса української літератури позначається ідейно і тематично на всіх рівнях національної літератури і включає в себе таку неоднозначну і суперечливу опозицію як місто/село. Ця опозиція є чи не найголовнішою рисою нашої національної літератури. Українська література протягом багатьох століть за тематикою і проблематикою традиційно залишалась селянською. І якщо для світової літератури урбаністична тема була органічною та природною, то для української літератури засвоєння цієї теми відбувалося повільно і завжди супроводжувалося розкриттям і поглибленням традиційної теми села. Так, з'являється тематично несподівана повість Івана Нечуя-Левицького “Хмари”, де життя української інтелігенції у великому місті розглядається як важливе соціально-історичне питання і протиставляється життю сільському. Панас Мирний у своєму романі “Повія” розкриває відповідну тему ще глибше, звертаючись до психології життя міста і села. Тут місто і село – не лише два різні соціуми, це два духовно різні світи. Внутрішня дисгармонія “сільської городянки” стає центральною проблемою роману.

Тематично різнопланова література кінця XIX – початку XX століття звертається також до теми взаємодії та протидії села і міста, яка розкривається здебільшого в соціально-психологічному аспекті. У цей період побутовий чинник остаточно утверджується в літературі як художньо-естетичне явище. Крім того, вихід національного питання за межі селянського дає початок розвитку ідеї державної самостійності як складової національної ідеї [6, 422]. Причину того, що українське питання до нашого часу залишається **актуальним**, більшість вчених і політиків вбачають у втраті національної ідеї Сходом України, який по причині географічній і політичній завжди важко йшов до усвідомлення своїх коренів.

Творчість Х.О. Алчевської, яка на сьогодні є мало дослідженою, територіально належить до Сходу України, де, як відомо, найважче простежити розвиток національної ідеї; хронологічно – до початку XX століття – зламного моменту як в історії громадсько-політичного життя, так і в історії української літератури. Творчість Христі Алчевської на будь-якому рівні зберігає ознаки тогочасної державної непевності та нестабільності, найпоказовішими з яких були на той час міграційні рухи в межах і за межі держави. Письменниця наголошувала, що рухи українських громадян у напрямку із села до міста не завжди залежали від волі українських громадян, а були викликані в більшості випадків політикою імперської верхівки. Х. Алчевська своєю творчістю намагалася розкрити причини сприйняття зросійщеним містом українського села як некультурного, індивідуалістського. Можна сказати, що соціальні відмінності, що різнять українських селян від мешканців міст України, були своєрідним “*національним бар'єром між українцями й не-українцями*” [8]. Село як джерело національної самобутності відрізнялося від російського більшим індивідуалізмом. Це, наприклад, проявлялося в суцільному неприйнятті українцями общинної форми землеволодіння. У листі до М.С. Кононенка Христя

Алчевська зазначає: *“Щодо шанування приватної власності, то й я грішу так, як Ви, визнаванням її й антисоціалізмом такого напрямку”* [5].

Український національний індивідуалізм Алчевська вважає природним і навіть гуманним явищем (народ свій вона любить теж з “егоїзму”). Позитивно оцінюючи рису українського духу – індивідуалізм, Алчевська вважає факт наявності даної якості в людях показником здорового розвитку нації. У листі до М.С. Кононенка, розмірковуючи над проблемою натовпу й індивідуальності, Алчевська доходить висновку: *“Завдання одиниці, мені здається, в тім полягає, щоб той натовп робився не натовпом, а збіркою кращих одиниць”* [3].

Питання взаємозаперечення міста і села письменниці у більшості випадків співвідносить із поняттями національного і антинаціонального. Тобто, село і місто у творчості Алчевської – це не лише соціальні поняття, а й символи розвитку і занепаду української нації.

Особливість розуміння національної ідеї Алчевською в тому, що вона, відчувши на собі в юності вагомий вплив таких відомих культурних українських діячів, як Б. Грінченко, М. Міхновський, Г. Хоткевич, дивилася на Україну як на країну насамперед селянську. Хліборобська нація, на її думку, мала б “європеїзовуватися”, не залишаючи свого природного ґрунту. Відхід від своїх національних коренів неминуче призведе, на її думку, до внутрішньої особистої трагедії. Так, письменниці у листі до М.С. Кононенка, датованому листопадом 1911 року, з приводу внутрішньої дисгармонії Гейне, спричиненою відірваністю від національного ґрунту, пише: *“Гляньте на портрет Гёте: то цар природи і людей!.. А бідолашний Гейне не був з німців, а з жидів, тому тратив рівновагу, сумував”* [4]. Для Алчевської подвійність існування, невідповідність внутрішнього світу зовнішнім вчинкам – це особиста трагедія. Роздуми над взаємодією і протидією таких протилежних світів, як нація і імперія, село і місто, переходить у творчості Христі Алчевської в етико-психологічну площину. Проблему “несродності” (Сковорода), наслідків відходу від національного ґрунту намагається вирішити письменниці у таких творах, як “На убой” (1905), “Одірвана гілка” (1908), “Килина” (1927), “Оторванный от плуга” (1928).

У 1905 р., за декілька місяців до появи першої україномовної поезії Алчевської в журналі “Хлібороб”, у газеті “Харьковский листок” за 25 червня, з’являється російськомовний твір антивоєнного змісту під назвою “На отлет”, де зображено трагедію окремої людини на тлі трагедії цілої нації. Справжню назву твору – “На убой” – у 1905 році в газеті “Харьковский листок” було заборонено цензурою. У творі йдеться про те, як колишні селяни-чоловіки, що уособлювали собою фізичну і духовну силу нації, перетворюються у воєнні машини імперії і одночасно на “гарматне м’ясо”. Весь твір авторка будує на контрастах, явних чи прихованих, розмежовуючи образи твору за приналежністю до міста чи села.

Вже на початку твору письменниці протиставляє місто і село як два взаємозаперечні світи. З одного боку, на передній план виступають реалії тогочасного великого міста: стрій, що іде “нога в ногу”, “однообразные фуражки и

околышки с номерами”, “штъки”, “запыленные сапоги.” З іншого – бачимо нанизання образів, що сприймаються як чужорідні по відношенню до міста: “загорелые лица”, “горькая бесшабашность”, “крикливые слова песни”. Контрастом до образу цілого строю знеособлених чоловіків виступає образ одного селянина, який “мирно идет за плугом” [1, 330].

Особливу увагу письменниця приділяє незвичному виконанню чоловіками стройової російськомовної пісні. Акцент, з яким співають пісню чоловіки в одноманітних “фуражках”, говорить про їх приналежність до України. Цей факт підкреслює національне значення проблеми. Через несподіваний перехід від змалювання “строю” українців, що виконує російську пісню, до змалювання звичної для українця картини оранки письменниця протиставляє війну і мир, російський терор і українську миролюбність як несумісні за своєю природою явища: “Пахотная земля, и поле, и тощая лошадка, и он мирно идет за плугом!.. На нем нет околыша, и пояса с бляхой, и наплечников с номером, делающих его почти неотличимым от его товарища, и не поет он бесшабашно захватской песни” [1, 330].

Але своєю творчістю, вільною від політичних гасел, національне питання Алчевська із властивими їй жіночістю і поетичністю пропонує вирішити, не політично, а духовно. Повернення до своїх коренів, відродження почуття національної гідності є на її думку виходом із складної ситуації знеособлення українства.

Трагедія українців як нації із ментальністю землеробів, полягає, на думку письменниці, у відході від національного ґрунту, добровільному чи примусовому. Ментальність будь-якого народу є одною з найстійкіших його характеристик і є своєрідною настановою на його подальшу долю. Національний індивідуалізм природно має звертається до протиставлення “Ми – Вони”.

Іншим твором, в якому авторка, намагається примусити читача задуматися над національним питанням, є ескіз “Одірвана гілка” (1908), де мова йде про націю, що є чужою на своїй і чужій землі. Розкриваючи тему емігрантства, письменниця торкається трагічних моментів єврейської історії, проводячи тим самим невидиму паралель з історією українською. На це вказує велика кількість алюзій до творів таких українських письменників, як Леся Українка, Т.Г. Шевченко. Навіть добровільна “відірваність” від Батьківщини не дозволяє людині призвичаїтися до іншого життя і світогляду. Захоплення молододі єврейки красою польських міст несподівано переривається засудженням їхньої антигуманності: “А що то є за життя, ота партійність та роздрібність серед людей? Хіба не жалем сповняється душа, на них глядячи? Та чи не всюди ж те саме?” [1, 335].

Бачимо, що на світоглядну позицію Алчевської великий вплив мали погляди її найпершого духовного вчителя Б. Грінченка, який у “Діалогах про українську національну справу” зазначав: “Коли розвиватися народні маси можуть тільки на національному ґрунті (а ми думаємо, що це аксіома), то всяке відхилення від національного ґрунту є річчю шкідливою” [7, 104]. Просвітницькі ідеали і національні цінності, які проголошує цей культурний діяч, письменник і педагог,

Христя Алчевська переносить до своїх творів, статей та виступів, продовжуючи і розвиваючи тим самим українську національну справу.

У своєму листі, датованому груднем 1910 року, звертаючись до М.С. Кононенка, Х. Алчевська, визначаючи головну ідею свого вірша “Світлий край”, знов шукає причину національної трагедії в самій основі українського світогляду. Українство, за Алчевською, – це “зрабована та всім усе прощаюча в неволі” нація. Подальша доля народу, на думку письменниці, залежатиме від внутрішніх переконань кожного пересічного громадянина: “Національність (народність), чи нація, тому б визволилась з кайданів, якби покращали одиниці, що не було б з-поміж одиниць утискувачів, гнобителів” [2].

У статті, виданій окремою брошурою у 1911 році у Харкові, Алчевська підсумовує висловлені у попередніх творах думки стосовно національної справи: “І доки суспільство наше не схаменеться і почне ставитися інакше до життя, доки воно не заглибить, не розширить, не споважнить свого національного критерію, доки не навчиться не бити прилюдно своїх же діячів по щоці й розуміти інших не з формального боку <...> – доти навряд чи посунемося ми наперед, навряд чи вийдемо з того зачарованого кола безсилля національного, в яке ми здавна вже так трагічно попали” [1, 380].

Прикладом відданої праці з метою утвердження провідної ролі українського селянства у житті держави Х. О. Алчевська вважає письменницьку і громадську діяльність Василя Стефаника. Публіцистична стаття “Мужицька дитина Василь Стефаник”, що вийшла окремою брошурою у 1911 році і була одразу заборонена цензурою, адресована культурній національній еліті і, разом з тим, самому селянству. Алчевська неодноразово наголошує на тому, що Василь Стефаник народився сином селянина і ним і залишався усе життя. На думку письменниці, Василь Стефаник досяг такого рівня художньої майстерності і такої слави у колі національно свідомого українства не лише через талант та добру душу, але й завдячуючи тому тісному зв'язку із своїм народом, що ніколи не розривався. На підтвердження своїх думок Алчевська наводить слова самого Стефаника про материнське благословення його на доросле життя: “*Ти сам з собою будь, бо пани тебе не приймуть*” [1, 383]. Нерозривність видатного письменника із тим “темним селом”, з якого він вийшов і з якого перейняв українську мрію, пояснює сенс його письменницької діяльності: “*І душа Стефаника, як ми потім побачимо, дійсно остається такою, як і раніше була, все з народом, все з нею-Україною*” [1, 383].

Письменниця вважає, що для селян виходом із складної політичної ситуації є пробудження почуття своєї гідності і слідування за “оборонцями нашого люду”. Тільки співпраця селянства і української інтелігенції здатна розвивати національну ідею і покращувати життя пересічного українця: “*Треба знати таких оборонців нашого люду, якими були колись Шевченко, Куліш, Кониський, ще недавно Грінченко, а тепер є Стефаник і багато інших. Вони <...> можуть темному мужицтву вказати на людські хиби та помилки*” [1, 389].

По мірі утвердження радянської влади оптимізм Алчевської згасає. Після тривалої перерви у письменницькій та публіцистичній діяльності з-під пера вже немолодої Алчевської у 1927 році виходить радянський твір із *нерадянським* підтекстом. Відмова української дівчини в етюді “Килина” (1927) від своєї приналежності до української нації і згодом заклик “не милувати” таких самих, як вона, українців, “хоча б і просив зглянутися”, – сприймаються читачем-українцем як протиприродний вчинок [1, 347]. Килина не лише пропагує імперську ідею, але й намагається жити за новими великоруськими принципами. Захоплення “загальнолюдськими” ідеями і, відповідно, засудження “націоналізму”, який у свідомості молодих комуністів дорівнює “шовінізму”, “егоїзму”, “селянській обмеженості”, визначає політичний напрямок комуністичного руху початку століття: “Невже він думає, що вона буде панькатись з оцими “паничами від націоналізму, з їх сльнявими ідеалістичними уявленнями, з їх фікцією замість мас і шовінізмом?” [1, 346]; або читаємо: “Не вірте націоналістам: окрім шовіністичного дурману, нічого в них не знайдете” [1, 350].

Контрастом до звичної гуманності українців звучать слова української комуністки Килини про виправданість будь-яких засобів задля досягнення мети. Читаємо: “Кров–так кров, війна–так війна, мимо всіх голів, національностей і відносин <...>. Або ми, або ті!” [1, 346]. Письменниця через прийом контрастного зіставлення думок тієї ж самої людини у різні моменти життя вказує на невідповідність у даному випадку між двома пунктами світовідчуття Килини – світоглядом селянки і життям цієї селянки у залізному місті, “сердечністю” як рисою української ментальності і громадянським обов’язком. Національна ментальність із виплеканою століттями “українською мрією” іде тут у розріз з реальним політичним втіленням національної мрії. Читаємо про виселення професора “задля розташування по кімнатах Червоної Армії”, про те, “з якою жалістю дивилась вона на мізерну, зігнуту спину старого” [1, 346]. Килина запізно доходить висновку, що сенс життя не у запереченні, а в утвердженні своїх коренів. Це передається через картину гарячкового марення, що за літературною традицією передбачає “розшифровку” коду твору: “Це – не я... не я... Я сама з села... Чорноземна сила сидить в мені... Ой, пече!” [1, 352].

Етюд “Оторванный от плуга” вже своєю назвою пояснює причину внутрішніх і зовнішніх негараздів цілого українського селянства. У цьому творі письменниця так само, як і в багатьох попередніх своїх творах періоду початку ХХ століття, піднімає питання війна / мир, де мир асоціює традиційно із селом. Місто, представлене у творі переднім планом, асоціюється із війною: сіро-сині шинелі на полонених, втома і слабкість в очах і рухах, різні мови, що звучать з різних кутків евакуаційного пункту. Свою приналежність до української нації авторка усвідомлює чітко. Контрастом до поглядів і вчинків комуністки Килини із твору, згаданого вище, є вчинок української дівчини в цьому творі: “Количество моих приношений было слишком ограничено для того, чтобы раздавать их всем национальностям. Я искала галичан” [1, 362].

Для письменниці не існує народу як такого, але є нація, що складається з окремих одиниць, кожна з яких має право на свободу вибору і на повагу.

Мирний світ українства не має сил протистояти імперському світу муштри. Так читаємо пояснення селянином причини того, чому він опинився у місті: *“Землю орав, наскочило московське військо... Взяли... Повезли... Хоч як я просився”* [1, 363]. Цей солдат, що плаче *“такими рідкими у мужчин слезами”* лише через сон, який ніби передрікає смерть рідних, уособлює собою ціле українське селянство, темне і всепрощаюче, що в кращому випадку розчиняється у місті, а в гіршому – знищується імперською машиною.

Отже, причину занепаду українського села як джерела духовної енергії нації письменниця вбачає не стільки у політиці імперського уряду, скільки у самій поблажливості і миролюбності селян, що є рисами української ментальності. Вихід із цієї складної ситуації, на думку письменниці, знайти має українська культурна еліта, дії якої мають бути спрямовані на пробудження в українського селянина самоповаги і національної гідності.

У своїй автобіографії *“Спомини і зустрічі”* (1928) Х.О. Алчевська наголошує на визначній ролі села у розвитку національної ідеї як джерела щирості і природної окремішності. Проблема протистояння села і міста тут стоїть особливо гостро. Письменниця згадує слова свого батька з приводу нещирості цивілізації великих міст та псевдокультурного громадянства. Говорячи про своє враження від знайомства з українською літературою, авторка зазначає: *“Українські письменники почали мені здаватися носіями краси природничої та ворогами цивілізованого міщанства”* [1, 415]. Для Алчевської життя селянина у місті є нічим іншим, як самотністю. На думку Алчевської, прикладом тому може служити доля головної героїні повісті Ольги Кобилянської *“Царівна”*.

Цікаво, що письменниця практично не вживає образ міста у значенні загальнофілософському, що є характерним для європейської і російської літератури. Місто для Алчевської – це один з етапів національного розвитку України. Роль міста у розвитку країни може бути позитивною лише через синтез національного і загальнолюдського ідеалів. У 1929 виходить невелика стаття, присвячена граверу Касіану, під назвою *“На полотні імперіалізму”*. У цій статті авторка порушує питання зіткнення на тлі міста ідеалів національних і загальнолюдських, вказуючи на таку особливість нового радянського суспільства, як негативне сприйняття *“цивілізацією”* темного українського *“тубільця-селянина”*. Розмежування двох світів – українського села і імперіалістичного міста – здійснюється авторкою, починаючи з тематики робіт гравера: спочатку це тематика селянська, *“етнографічно-побутова з ліричним підкладом”*, потім – соціальна, *“з-під станка”*, яку *“радо купували якраз пролетарські верстви міського населення”* [1, 406]. На завершення авторка робить висновок, яким, власне, і визначає поняття *“сродності”*: *“Ось сповідь того селянина, що одірвався од ріплі...”* [1, 407].

А.І. Гурдуз, досліджуючи особливості подання образу міста в українській літературі ХІХ століття, зазначає, що образ міста як системи, що несе смерть для особистості, закріпився в українській літературі на рівні стереотипу [9, 139]. Наслідуючи традиції української літератури, Христя Алчевська послідовно стверджує своєю творчістю думку про втрату людиною в “неприроднім” середовищі своєї індивідуальності. Місто, відповідно, виступає в її творчості символом знецінення споконвічних духовних цінностей. У Алчевської не зустрічаємо образу міста як такого; місто у Алчевської – це визначений за часом і місцем об'єкт дослідження. Місто у творчості письменниці є імперським не лише за хронологічними і територіальними ознаками, але й за ознаками світоглядними. Імперське українське місто, позначене рисами національного світогляду, є символом доби антиукраїнського руху в межах Імперії.

Так, українське місто у творчості Христі Алчевської символізує не тільки поступ у розвитку науки і техніки, а й одночасно є символом знецінення національних ідеалів, знеособлення людини. Місто у творах Алчевської часто виступає символом імперської влади, суть якої полягає у “общинності” і “муштрі”. Село традиційно виступає у Х.О. Алчевської джерелом самотності нації, національної ідентифікації. Селянин що опиняється у місті і втрачає духовний зв'язок із своїм минулим, символізує цілу національну трагедію українства. Трактування образів села і міста Алчевською не виходить за межі традиційного: село виступає джерелом національного духу, національної ідентичності; місто – джерелом денационалізації, соціального розшарування. Отже, владність – одна з найсуттєвіших рис імперського мислення і типу взаємозв'язків людей перебуває у **протиставності** з національними особливостями українського світовідчуття, української філософії взаємоіснування.

Література

1. Алчевська Х. Твори ; [упор., передм. і прим. Л. М. Грузинської] / Х. Алчевська. – К. : Дніпро, 1990. – 558 с.
2. Алчевська Х. О. Лист до Кононенка М. С. 1.XII.1910 / Х. Алчевська. – Подається за автографом (ІЛ-Ф.36. – № 48).
3. Алчевська Х. О. Лист до Кононенка М. С. 19.XI.1910 / Х. Алчевська. – Подається за автографом (ІЛ-Ф.36. – № 42).
4. Алчевська Х. О. Лист до Кононенка М. С. 20.XI.1911 / Х. Алчевська. – Подається за автографом (ІЛ-Ф.36. – № 69).
5. Алчевська Х. О. Лист до Кононенка М. С. 25.XI.1910 / Х. Алчевська. – Подається за автографом (ІЛ-Ф.36. – № 44).
6. Вертій Олексій. Народні джерела національної самотності української літератури 70–90-х років ХІХ століття / Олексій Вертій. – Суми : Собор, 2004. – 448 с.
7. Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу / Б. Грінченко, М. Драгоманов. – К., 1994. – 286 с.
8. Грицак Ярослав. Формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. [Електронний ресурс] / Ярослав Грицак. – Режим доступу: <http://history.franko.lviv.ua>.
9. Гурдуз А. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській “прозі про землю” кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. : монографія / А. Гурдуз. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – 216 с.

10. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. – Мюнхен, 1994.

Анотація

Стаття присвячена визначенню особливостей втілення образів міста і села у творчості Христі Алчевської відповідно до однієї з основних рис національних традицій української літератури – протиставності. Досліджується специфіка художнього осмислення та вирішення письменницею національного питання та проблеми духовного розвитку людини.

Ключові слова: протиставність, ментальність, національна ідея, традиційність.

Аннотация

Статья посвящена определению особенностей воплощения образов города и села в творчестве Христи Алчевской относительно одной из основных черт национальных традиций украинской литературы – противопоставленности. Исследуется специфика художественного осмысления и решения писательницей национального вопроса и проблемы духовного развития человека.

Ключевые слова: противопоставленность, ментальность, национальная идея, традиционность.

Summary

Article is devoted to definition of features of an embodiment of images of city and village in creativity Hristya Altchevsky rather to one of the basic national traditions of the Ukrainian literature – opposition. Specificity of art judgement and the decision is investigated by the writer of an ethnic question and a problem of spiritual development of the person.

Keywords: opposition, mentality, national idea, traditional character.

УДК 821.161.2 Слісаренко

Шкоріна І.М.,
кандидат філологічних наук

КОНЦЕПТ МІСТА Й БІНАРНА ОПОЗИЦІЯ “МІСТО / СЕЛО” У ХРОНОТОПІ СЛІСАРЕНКОВОЇ ПРОЗИ

В українській літературі 20–30-х років ХХ століття концептуальної ваги набуло переосмислення топосів **місто** й **село**, пов'язане з кардинальними суспільними зрушеннями у країні. Відповідно, помітної актуальності в художніх текстах набула **бінарна опозиція “місто / село”**, тлумачення якої на цей час передбачало наявність новітніх смислів і проблем. Така тенденція безпосередньо чи опосередковано виявилась у творчості більшості тогочасних письменників, оскільки відповідала на суспільну потребу усвідомлення нових ідеологічних і побутових реалій та дозволяла крізь призму часопросторових концептів і антитез витлумачити актуальні питання – суспільно-політичні, морально-етичні, культурно-психологічні тощо. Виключна увага до названих проблем і активне звернення в різних контекстах до бінарної опозиції “місто / село” та згаданих топосів виразно притаманна і творчості Олекси Слісаренка, зокрема, його прозі, яка, проте, до сьогодні майже не досліджувалася в такому ракурсі.

Часопросторовий вимір прози О. Слісаренка здебільшого залишався поза